

هفتمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش استان کرمانشاه - واحد پژوهش سپاه پاسداران (با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور کرمانشاه، دانشگاه علمی و کاربردی، جهاد دانشگاهی واحد کرمانشاه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، بنیاد شهید و سازمان ارشاد و
سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۸ اسفندماه ۱۴۰۳ شماره مقاله: ۲۸/۹۴۶۴۲ رده بندی کنگره: ب ۱۶/۶۰۹

ماهیت قراردادهای سرمایه گذاری خارجی در مناطق آزاد و چالش های حقوقی آن

مهدی شمسی

محقق و پژوهشگر

چکیده

ماهیت قراردادهای سرمایه گذاری در مناطق آزاد ایران به گونه ای است که این قراردادها با هدف جذب سرمایه گذار داخلی و خارجی برای توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال، افزایش صادرات و بهره برداری از ظرفیت های ویژه این مناطق تنظیم می شوند. این قراردادها معمولاً مستند به مقررات خاص مناطق آزاد هستند و مزایایی مانند معافیت های مالیاتی به مدت طولانی، آزادی ورود و خروج سرمایه و سود و معافیت از عوارض گمرکی را شامل می شوند. سرمایه گذاران پس از دریافت مجوز از سازمان های مناطق آزاد، موظف به ورود درصد مشخصی از سرمایه برای شروع عملیات اجرایی پروژه های خود هستند. قراردادهای سرمایه گذاری در این مناطق غالباً شامل شرایط حمایتی و تضمین های قانونی برای سرمایه گذار خارجی هستند که باعث تشویق به سرمایه گذاری می گردد. همچنین انواع مختلف قراردادهای مانند قراردادهای ساخت، بهره برداری و واگذاری که دولت امتیاز ساخت و بهره برداری از پروژه زیربنایی را به سرمایه گذار می دهد و پس از زمان معین پروژه را به دولت منتقل می کند، در این مناطق کاربرد دارند. این قراردادها به دلیل ماهیت ویژه مناطق آزاد، با تسهیلات و چارچوب حقوقی خاصی همراه بوده که تضمین کننده حمایت و حقوق سرمایه گذار در مقابل ریسک ها و مشکلات احتمالی می باشد و موجب توسعه اقتصادی هدفمند و ارتقاء فناوری و اشتغال می شود. با توجه به اهمیت موضوع در این مقاله قصد داریم به قراردادهای سرمایه گذاری خارجی در مناطق آزاد و چالش های حقوقی آن بپردازیم.

واژگان کلیدی: قراردادهای سرمایه گذاری، مناطق آزاد، سرمایه گذاری خارجی، توسعه اقتصادی

بخش اول: بررسی و شناسایی قرارداد سرمایه‌گذاری خارجی

قرارداد سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد ایران قراردادی است که بر اساس آن اشخاص حقیقی یا حقوقی خارجی، به همراه یا بدون مشارکت نهادهای ایرانی، سرمایه خود را در چارچوب قوانین و مقررات مناطق آزاد در فعالیتهای مجاز اقتصادی سرمایه‌گذاری می‌کنند. این قراردادها باید مراحل قانونی اخذ مجوز سرمایه‌گذاری را طی کرده و مطابق با مقررات منطقه آزاد، شامل معافیت‌ها و تسهیلاتی نظیر معافیت مالیاتی، آزادی ورود و خروج سرمایه و سود، و آزادی در مالکیت صد درصدی شرکت‌ها باشد. ماهیت این قراردادها جذب سرمایه خارجی جهت توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال و افزایش صادرات در مناطق آزاد است و برای سرمایه‌گذاران خارجی تضمین‌های قانونی فراهم می‌کند. مجوز سرمایه‌گذاری بر اساس بررسی و تصویب ارگان‌های مربوطه منطقه آزاد صادر شده و سرمایه‌گذار موظف است درصد مشخصی از سرمایه را در بازه زمانی تعیین شده به منطقه وارد نماید. این قراردادها می‌توانند به اشکال مختلفی مانند قراردادهای ساخت، بهره‌برداری و واگذاری (B.O.T) نیز تنظیم شوند. به طور کلی، قرارداد سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد، چارچوب حقوقی و حمایتی به سرمایه‌گذاران خارجی می‌دهد تا در چارچوب مقررات منطقه آزاد به فعالیت اقتصادی بپردازند و از مزایای قانونی مصوب بهره‌مند شوند.

بخش دوم: چیستی و چرایی منطقه آزاد در ایران

منطقه آزاد، یک ناحیه خاص در داخل مرزهای یک کشور است که از برخی از قوانین و مقررات آن از کشور مستثنی می‌شود. این مناطق به طور معمول در نزدیکی بنادر یا گمرکات واقع شده و هدف اصلی ایجاد آن‌ها، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، ترویج صادرات، ایجاد فرصت‌های شغلی و بهبود وضعیت اقتصادی منطقه است. این اقدامات به عنوان یک راهبرد جهت تحریک فعالیت اقتصادی و تسهیل تجارت بین‌المللی در این نواحی انجام می‌شود.

منطقه آزاد از نظر حقوقی به عنوان یک واحد اقتصادی خاص، قوانین مستقلی ندارد و تابع قوانین کشور میزبان است. با این حال، از برخی از قوانین آن کشور مستثنی می‌شود. به عنوان مثال، در زمینه قوانین گمرکی، کالاهای وارد شده به منطقه آزاد، معاف از عوارض گمرکی هستند. در زمینه مالیاتی، درآمدها و سودهای حاصل از فعالیتهای اقتصادی در این منطقه، مشمول مالیات نمی‌شوند. همچنین، قوانین

تجاری در منطقه آزاد کاملاً با قوانین تجارت داخلی و خارجی کشور اجرا نمی‌شوند که این امکان را فراهم می‌کند تا فعالیت‌های تجاری به صورت مستقل و با شرایط خاص انجام شود.

منطقه آزاد می‌تواند به دو صورت منطقه آزاد تجاری و منطقه آزاد صنعتی ایجاد شود. در منطقه آزاد تجاری، تمرکز بر فعالیت‌های تجاری، مانند صادرات و واردات کالا و خدمات است. در منطقه آزاد صنعتی، تمرکز بر فعالیت‌های صنعتی، مانند تولید و پردازش کالا است.

این امتیازات حقوقی ویژه در منطقه آزاد، سرمایه‌گذاران و تاجران را به فعالیت‌های اقتصادی در این نواحی ترغیب می‌کند. با معافیت از عوارض گمرکی، واردات و صادرات این منطقه بهبود می‌یابد و مسیرهای تجاری آسان‌تر می‌شوند. علاوه بر این، عدم تحمیل مالیات بر درآمدها و سودها، به کسب و کارها امکان می‌دهد تا منابع خود را بهبود بخشیده و به سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی جلب شده ترغیب شوند. این نهادهای حقوقی خاص از طریق تحریک رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال، به ایجاد یک محیط کسب و کار دوستانه و جذاب برای سرمایه‌گذاری می‌انجامند. از این رو، منطقه آزادها به عنوان نقاط مهمی در توسعه اقتصادی کشورها شناخته می‌شوند که به ویژه در زمینه تجارت و سرمایه‌گذاری مورد توجه قرار می‌گیرند. در ایران مناطق آزاد متعدد وجود دارد که از این مناطق می‌توان به منطقه آزاد اروند، منطقه آزاد کیش و ماکو اشاره کرد. در ادامه به ویژگی‌های هر یک از این مناطق آزاد می‌پردازیم:

• منطقه آزاد اروند

منطقه آزاد اروند، با زیرساخت‌های مدرن حمل و نقل و ترانزیت کالا، دسترسی به نیروی کار ماهر و ارزان، فرودگاه بین‌المللی آبادان و پالایشگاه نفت آبادان، از امکانات و قابلیت‌های برجسته‌ای برخوردار است. در مورد منطقه آزاد اروند، زیرساخت‌های حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و دریایی به همراه فرودگاه بین‌المللی آبادان و پالایشگاه نفت آبادان، توانمندی‌های مهمی را برای توسعه اقتصاد و جذب سرمایه‌گذار ارائه می‌دهند. این منطقه با ظرفیت‌های حمل و نقل متنوع، از اهمیت ویژه‌ای در تسهیل تجارت و ترانزیت کالاها برخوردار است.

• منطقه آزاد کیش

منطقه آزاد کیش با غذاهای محلی جذاب و موقعیت‌های اقتصادی چون توسعه صادرات غیرنفتی و ایجاد فرصت‌های شغلی، نقش مهمی در توسعه اقتصادی و جذب گردشگران و سرمایه‌گذاران ایفا می‌کند. سازمان منطقه آزاد کیش با ایجاد اپلیکیشن جامع، خدمات بهبود یافته‌ای را برای گردشگران فراهم کرده است.

• منطقه آزاد ماکو

منطقه آزاد ماکو به دلیل موقعیت مرزی با ترکیه و نخجوان و نزدیکی به بندر مدیترانه و دریای سیاه، به عنوان گلوگاه کریدور زمینی شمال و جنوب، بهترین اتصال آسیا به اروپا را ایجاد می‌کند. با آب و هوای خوب، جاذبه‌های گردشگری زیاد و امکانات زیرساختی، منطقه آزاد ماکو پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری و اقتصادی دارد. منطقه آزاد ماکو، با فاصله کم از بندر مدیترانه و دریای سیاه، به عنوان گلوگاه کریدور زمینی شمال و جنوب، امکان دسترسی به بازارهای اروپا را فراهم می‌کند. با اقلیمی زیبا، آثار تاریخی و جاذبه‌های گردشگری، این منطقه پتانسیل خوبی برای جذب گردشگران دارد. در مجموع، مناطق آزاد با زیرساخت‌های صادرات و واردات قوی، دسترسی به نیروی کار ماهر و ارزان، ایجاد تأسیسات صنعتی و شهری، فرودگاه‌های بین‌المللی و پالایشگاه‌ها، به عنوان پل‌های مهم برای توسعه اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی عمل می‌کنند. همچنین، جذابیت‌های گردشگری و فرهنگی این مناطق نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کنند.

بخش سوم: شرایط و اصول لازم برای صدور مجوز سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ایران

شرایط قانونی صدور مجوز سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ایران به شرح زیر است:

۱- سرمایه‌گذاری باید در فعالیتهای مجاز تعیین شده برای هر منطقه آزاد انجام شود. به این معنا که فعالیت مد نظر سرمایه‌گذار باید در فهرست فعالیتهای مجاز آن منطقه باشد.

این شرایط قانونی برای تضمین سلامت و شفافیت سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و حمایت از هر دو طرف سرمایه‌گذار و منطقه آزاد تنظیم شده است.

بخش چهارم: نگاهی اجمالی به محدودیت‌ها و فعالیت‌های مجاز در مناطق آزاد ایران

محدودیت‌ها و فعالیت‌های مجاز در مناطق آزاد ایران به شرح زیر است:

۱- فعالیت‌های مجاز: مناطق آزاد تجاری و صنعتی بنا به قانون، محل انجام انواع فعالیت‌های اقتصادی مجاز از جمله تولید، صادرات، واردات، خدمات تخصصی و عمومی، سرمایه‌گذاری و آبادانی هستند که تمامی این فعالیت‌ها پس از کسب مجوز از سازمان منطقه آزاد قابل انجام می‌باشند. برای هر منطقه برخی فعالیت‌ها به طور اختصاصی مجاز یا ممنوع اعلام می‌شوند. معافیت‌ها: کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که در این مناطق فعالیت اقتصادی دارند، به مدت ۲۰ سال از پرداخت مالیات بر درآمد و دارایی معاف می‌باشند و پس از آن طبق مقررات مالیاتی کشور عمل می‌شود.

۲- محدودیت‌ها: برخی از محدودیت‌ها شامل ممنوعیت فروش زمین به اتباع خارجی (تنها اجاره مجاز است)، محدودیت در داشتن سهام توسط مدیران دولتی و وابستگان آن‌ها در شرکت‌های منطقه، مقررات خاص در واردات کالاها با رعایت استانداردها و ممنوعیت واردات کالاهای غیرمجاز یا خطرناک، و محدودیت‌های تردد خودروهای پلاک مناطق آزاد خارج از محدوده مجاز است.

۳- کالاهای ممنوعه: واردات مواد مخدر، کالاهای نظامی، کالاهای با استانداردهای غیرمجاز و کالاهای دارای خطرات زیست‌محیطی و بهداشتی به مناطق آزاد ممنوع است و برای سایر کالاها استانداردهای بین‌المللی یا استانداردهای تعریف شده توسط دولت باید رعایت شود.

بنابراین، مناطق آزاد با هدف تسهیل تجارت و سرمایه‌گذاری فعال شده‌اند ولی همراه با چارچوب مقرراتی برای حفظ امنیت اقتصادی، حقوق مالکیت و استانداردهای فنی و بهداشتی.

۱-موانع اقتصادی

(الف) مالیات مضاعف

(ب) تغییرات زود هنگام مقررات ارزی، پولی و گمرکی

تغییرات زود هنگام این مقررات، اصل ثبات محیط سرمایه‌گذاری را از بین می‌برد. این اصل یکی از ریسک‌های سرمایه‌گذاری در ایران است. بدیهی است که وقتی ریسک محیط اقتصادی سرمایه‌گذاری در ایران افزایش می‌یابد، تمایل به سرمایه‌گذاری کاهش خواهد یافت.

ج) موانع نظام بانکی

مروری بر روند دو ساله اخیر عملیات اجرایی نظام بانکی نشان می‌دهد که در این زمینه مشکلات عمده ای در راه جذب سرمایه‌های خارجی وجود دارد، نظام بانکی کشور، به علت ساختار عمدتاً دولتی- انحصاری و بدون رقابت، خود تاکنون به طور شایسته در صدد انطباق خویش با دیگر نظام‌های بانکی جهان بر نیامد و از تحولات مربوط به توسعه خدمات و بازارهای پولی و اعتباری، توسعه تکنولوژی ارتباطات، مشارکت با بانک‌ها و موسسات مالی معتبر در جهان در زمینه توسعه منابع خود غافل مانده است. بانک‌های معتبر خارجی با ایجاد تسهیلات ویژه فراوان، امکان افتتاح حساب‌های مختلف در سراسر جهان را برای صادرکنندگان و تولیدکنندگان کشور خود فراهم کرده و پس از مدتی نیز انواع اعتبارات را در اختیارشان قرار می‌دهند، در حالی که نظام پرداخت‌های بین‌المللی و خدمات بانکی بین‌المللی هنوز در ایران یک ریسک سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود. توضیح اینکه، معمولاً فرآورده‌ها و تولیدات یک پروژه به ارز محلی تعیین قیمت می‌شود، در حالی که بخش مهمی از سرمایه در قراردادهای سرمایه‌گذاری از منابع ارزی خارجی تامین می‌شود. بنابراین، سرمایه‌گذاران خواهان تامین اصل و فرع سرمایه به ارز خارجی به نرخ واقع‌بینانه هستند. بنابراین نظام بانکی باید مکانیسم‌هایی را به منظور دستیابی به اهداف زیر به وجود آورد، برخی از این مکانیسم‌ها عبارتند از: امکان تبدیل بدون اشکال پول داخلی به ارز خارجی، وجود پشتوانه مالی کافی برای تبدیل پول داخلی به ارز خارجی، نگهداری نرخ تبدیل ارز در سطحی قابل قبول، امکان خارج نمودن ارز خارجی پس از تبدیل.

د) موانع اطلاع رسانی

موانع اطلاع رسانی از دو سو مطرح است، یکی از ضعف اطلاعات و عدم شناخت متقاضیان داخلی از کانون‌های سرمایه در جهان و ندانستن شرایط دقیق جذب سرمایه‌ها و عدم آشنایی به فنون مذاکره ناشی می‌شود و دیگری به عدم اطلاع کانون‌های سرمایه‌گذار از وجود طرح‌های دارای بازده و فرصت‌های اقتصادی در کشور ما باز می‌گردد.

ه) مساله تقاضا

اطمینان از وجود تقاضا برای طرف سرمایه‌گذار تردیدهایی را به وجود می‌آورد و ریسک پروژه را افزایش می‌دهد. به عنوان مثال؛ پروژه‌های نیروگاهی نیازمند تضمین خرید محصول از سوی دولت میزبان است که این امر با نفس قراردادهای سرمایه‌گذاری (قبول ریسک از طرف سرمایه‌گذار) تناقض دارد. همچنین، تخمین بیش از حد تقاضا، ممکن است مشکلاتی را برای بخش عمومی در قراردادهای سرمایه‌گذاری جبرانی، ایجاد کند .

ز) عدم امکان تبدیل مستقیم درآمد ناشی از تورم

چنانچه پس از پایان دوران سرمایه‌گذاری، صاحب سرمایه، سرمایه غیرنقدی خود را به فروش رساند و در نتیجه افزایش شاخص قیمت‌ها، از راه فروش سرمایه غیرنقدی خود درآمدی بیش از آنچه هنگام ورود سرمایه به عنوان سرمایه غیرنقدی به ثبت رسانده است، به دست آورد، حق تبدیل این اختلاف قیمت را به ارز به منظور خارج نمودن از ایران ندارد. بلکه می‌تواند صرفاً آن را صرف صدور کالاهای ایرانی کند.

و) محدودیت زمانی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

از مفاد مقررات آیین نامه اجرای قانون سرمایه‌گذاری خارجی در ایران چنین مستفاد می‌شود که جواز سرمایه‌گذاری در ایران محدود به مدتی است که در مجوز صاحب سرمایه درج می‌شود. اگر پس از سپری شدن این مدت، صاحب سرمایه سود و اصل سرمایه خود را به خارج از ایران منتقل نسازد، برای ادامه سرمایه‌گذاری خود نیز مطابق با مقررات قانون و آئین نامه اجرای قانون حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری خارجی، مجوز مجدد تحصیل نکند، از حمایت‌های قانونی محروم خواهد ماند .

۲- موانع حقوقی

وجود قوانین و مقررات و خط‌مشی‌های روشن مرتبط با سرمایه‌گذاری خارجی از قبیل قوانین گمرکی، مالیاتی تجاری و ... از جمله اشکال تسهیل‌کننده سرمایه‌گذاری خارجی در ایران هستند. اما کشور ما دارای قوانین و مقرراتی است که موانع و محدودیت‌های جدی را در راه جذب سرمایه‌گذاری خارجی

ایجاد کرده است. از جمله این قوانین اصولی از قانون اساسی (اصل ۱۳۹، ۸۱، ۴۴) می‌توان نام برد. البته مقررات قانون کار و تامین اجتماعی نیز به نحوی است که توجیه اقتصادی برای سرمایه‌گذار خارجی ندارد. پرداخت حقوق و مزایا و حقوق تامین اجتماعی و مالیات، هزینه و فایده را برای سرمایه‌گذار خارجی غیر اقتصادی می‌کند. در ادامه برای جلوگیری از اطاله مبحث به بیان خلاصه این موانع می‌پردازیم.

الف) اصل ۸۱ قانون اساسی

این اصل بیان می‌دارد: «دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و موسسات در امور تجاری، صنعتی، کشاورزی، معادن و خدمات به خارجی‌ان مطلقاً ممنوع است». یکی از اساسی‌ترین موانع سرمایه‌گذاری خارجی همین اصل است. شورای نگهبان قانون اساسی تفاسیر متعددی از این ارائه نموده تا به تعدیل هرچه بیشتر آن کمک کند. جمع این تفاسیر بطور خلاصه عبارت است از:

✓ آن دسته از شرکت‌های خارجی درگیر در فعالیت‌های تجاری با دولت ایران، اجازه فعالیت در ایران خواهند داشت.

✓ مشارکت خارجی در بخش خصوصی مشروط بر اینکه سهم آنها بیش از ۴۹ درصد کل سرمایه نباشد.

✓ ثبت شرکت‌های خارجی بدون نیاز به یک قرارداد با دولت و ایجاد بانک‌های خارجی و شرکت‌های بیمه در مناطق آزاد تجاری مجاز است.

انحصار اصل ۸۱ قانون اساسی با تصویب قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، شکسته شد. در بند ج ماده ۲ این قانون «امتیاز» تعریف شده و هرگونه سرمایه‌گذاری خارجی که موجبات انحصار را برای سرمایه‌گذار خارجی فراهم کند ممنوع شد. همچنین در بند د همین ماده میزان سرمایه‌گذاری خارجی تعیین شده است. قانونگذار به سرمایه‌گذار خارجی این امکان را می‌دهد تا در هر بخش اقتصادی تا ۲۵ درصد و در هر رشته تا ۳۵ درصد سرمایه‌گذاری نماید. همچنین در سال ۱۳۷۶ قانون «اجازه ثبت شعب یا نمایندگی شرکت‌های خارجی» باز هم اصل ۸۱ را تعدیل نمود و این امکان را برای

سرمایه گذاران خارجی فراهم کرد تا بتوانند با ثبت شعبه و یا نمایندگی امکان فعالیت در ایران را پیدا کنند. اخیراً نیز انحصار این اصل در حوزه نفت شکسته شد و با نهایی شدن قراردادهای IPC امکان حضور و سرمایه گذاری خارجی در حوزه نفت بیشتر فراهم شده است.

ب) اصل ۴۴ قانون اساسی

این اصل نظام اقتصادی ایران را بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است. مانعیت اصل ۴۴ قانون اساسی تا حدودی با ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ برطرف شده است اما همچنان در مورد صنایع بزرگ انحصار دولتی مانع ورود سرمایه گذار خارجی است. قانون حمایت و تشویق سرمایه گذاری خارجی نیز صرفاً جواز سرمایه گذاری مستقیم خارجی را در بخش هایی امکان پذیر دانسته که بخش خصوصی امکان سرمایه گذاری در آن را دارد.

ج) اصل ۱۳۹ قانون اساسی

این اصل بیان می دارد صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی از طریق داوری در مواردی که طرف دعوا خارجی باشد منوط به تصویب هیات وزیران و مجلس است. مانعیت این اصل در سرمایه گذاری خارجی از آنجایی ناشی می شود که سرمایه گذار خارجی معمولاً با دادگاهها و قوانین ملی میانه خوبی ندارند و ترجیح می دهند حل اختلاف و دعاوی ناشی از اجرای قراردادهای تجاری بین المللی از طریق قواعد تجاری بین المللی و اصول و مقررات تجارت بین الملل که کم هزینه تر و سریعتر صورت می گیرد انجام شود. گنجانیدن شرط موضوع این اصل در قراردادهای سرمایه گذاری خارجی مانع جدی در تشویق آنها برای سرمایه گذاری در ایران است. حتی ایجاد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی نیز نتوانست این اصل را تعدیل نماید زیرا از حیث حاکمیت قانون اساسی در قلمرو مکانی متفاوتی میان مناطق ویژه و سایر مناطق نیست.

۳-موانع سیاسی

طی سال های اخیر، در کنار و همراه با جهانی شدن اقتصاد و تجارت، بررسی ریسک سیاسی نیز اهمیت روزافزون یافته است. سرمایه گذاران خارجی و همچنین دولت ها در کشورهای میزبان به این بررسی

توجهی خاص نشان می‌دهند. برای دولت‌ها، علت اصلی و اساسی بررسی زمینه‌های ریسک سیاسی، این است که موفقیت خویش را در طلب سرمایه خارجی، تضمین و در صورت امکان با هزینه کمتری شرکت‌های فرامیلتی را به سرمایه‌گذاری در کشور خود تشویق کنند. علت توجه شرکت‌های سرمایه‌گذار به بررسی ریسک سیاسی نیز روشن است. سرمایه‌گذاران می‌کوشند با اطمینان خاطر بیشتری از سرمایه‌گذاری در کشوری دیگر بهره‌مند شوند بر خلاف نگرشی که در چند دهه پیش وجود داشت، امروزه کمتر کشوری در جهان است که با همه توان برای جذب سرمایه خارجی نکوشد. رقابت و مسابقه‌ای بی‌امان برای جلب سرمایه خارجی در جریان است که توفیق در آن نه تنها از دیدگاه دولتمردان که حتی از دید شهروندان عادی نیز بازتاب مقبولیت سیاست‌ها و جذابیت فضای اقتصادی و سیاسی است. سرمایه‌گذاران خارجی برای برآورد امکانات بالقوه سودآوری در یک سرزمین تازه، به ارزیابی امنیت سرمایه و سودهای به دست آمده نیز می‌پردازند و برخلاف دیدگاهی که گاه تبلیغ می‌شود، شرکت‌های چند ملیتی، با دقت و وسواس بسیار دست به این نوع سرمایه‌گذاری‌ها می‌زنند در مناطقی که شرایط کلی به نظر شرکت‌های سرمایه‌گذار جذاب می‌آید، برای نمونه در آمریکا و اتحادیه اروپا، سرمایه‌گذاری شرکت‌های چند ملیتی چشمگیر است و اما در جوامع دیگر که به درست و یا نادرست این ارزیابی مثبت از آنها وجود ندارد، کوشش دولتمردان ناموفق می‌ماند به دیگر سخن، در خصوص سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، اولین و مهمترین قدم برای موفقیت رونق اقتصادی کشوری است که می‌خواهد سرمایه جلب کند. (قیصری و سلیمانی، ۱۳۹۸: ص ۴)

نتیجه‌گیری

در جمع‌بندی و نتیجه‌گیری پایانی این مقاله باید گفت مناطق آزاد تجاری-صنعتی به عنوان یکی از ابزارهای مهم توسعه اقتصادی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، نقش مؤثری در جذب سرمایه‌گذاری خارجی (FDI) ایفا می‌کنند. تجربه‌های موفق جهانی نشان می‌دهد با سیاست‌گذاری‌های درست، این مناطق می‌توانند به کانونی برای رشد صادرات، اشتغال‌زایی و انتقال فناوری تبدیل شوند. با این حال، ایران در مسیر بهره‌برداری بهینه از این ظرفیت‌ها با چالش‌هایی روبه‌روست. کشورهایی مانند امارات (دوبی)، سنگاپور، چین (شنژن) و لهستان نمونه‌هایی موفق از مناطق آزاد هستند. ویژگی‌های کلیدی در موفقیت آنها عبارت‌اند از:

در ایران اما تحریم‌های بین‌المللی و محدودیت‌های بانکی، نبود ضمانت‌های حقوقی مؤثر برای حمایت از سرمایه‌گذار خارجی، نابسامانی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی، ضعف در تبلیغات بین‌المللی و برندینگ مناطق آزاد، زیرساخت‌های ناکافی در برخی مناطق، فقط بخشی از عواملی است که مناطق آزاد را از توسعه واقعی بازداشته است. نهایتاً ذکر این نکته مهم لازم و ضروری است اصولاً تأمین منابع مالی مناسب در جهت اداره‌ی امور اساسی و کلان و همچنین زیرساخت‌های کشور امری است مهم و اساسی که در این راه جذب سرمایه‌گذار خارجی توسط کشور عزیزمان ایران یکی از موثرترین و مناسب‌ترین و کارآمدترین شیوه‌هایی است که در این باب کاربرد فراوان دارد، چرا که براساس بررسی‌های بین‌المللی بعمل آمده مثل تحقیقاتی که بانک جهانی انجام داده است، نشانگر آن است که بیشترین حجم تأمین منابع مالی، در سطح جهان، را سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، به خود اختصاص داده است.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

۱. شیخ الاسلامی، محمد حسین، (۱۳۹۵)، «مناسبات بین المللی تشنج آمیز با ایالات متحده آمریکا و اروپا و عدم جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران، رساله دکتری روابط بین الملل، دانشگاه تهران.
۲. جهانی شدن و ضرورت جذب سرمایه خارجی» روزنامه نوروز- ۲ مرداد ۱۳۹۵.
۳. دکتر بهروز هادی زنوز، سرمایه گذاری خارجی در ایران، انتشارات فرزانه، تهران، ۱۳۷۹.
۴. بدون سرمایه گذاری خارجی حیات اقتصادی مان به مخاطره می افتد»، روزنامه ابرار اقتصادی، ۲۳ دی ۱۳۷۹.
۵. سید علی طباطبایی، «ثبات سیاسی و جذب سرمایه خارجی» روزنامه نوروز شماره ۶/۶/۸۰، ۱۱۸.
۶. علیرضا سلطانی، «تجربه موفق چین در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی»، گزارش تحلیل مرکز تحقیقات استراتژیک معاونت سیاست خارجی در روابط بین الملل، شهریور ۱۳۸۰.
۷. بدون سرمایه گذاری خارجی حیات اقتصادی مان به مخاطره می افتد»، روزنامه ابرار اقتصادی- ۲۲ دی ۱۳۷۹.
۸. سند برنامه سوم توسعه، پیوست شماره ۲ لایحه برنامه، ج اول، انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
۹. سخنرانی دکتر نوربخش، کنفرانس سرمایه گذاری ایران ۲۰۰، ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۰، نشریه بانک و اقتصاد- شماره ۱۳.
۱۰. شیروی، عبدالحسین، حقوق تجارت بین الملل، انتشارات مجد، ۱۳۹۲.

۱۱. تاب ویلیام، فیل بی اخلاق، جهانی شدن و مبارزه برای عدالت اجتماعی، ترجمه: حسن مرتضوی، نشر دیگر، چاپ اول ۱۳۸۳
۱۲. برادلو و اسکار، توسعه حقوق بین الملل ترجمه : مصطفی زیاری ، انتشارات میزان چاپ دوم ۱۳۸۷
۱۳. جکسون، جان اچ؛ نهادهای بین المللی تجارت : گات و سازمان تجارت جهانی؛ محمدجعفر قنبری جهرمی، مجله حقوقی، نشریه دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲، شماره ۲۸
۱۴. بزرگی، وحید؛ درآمدی بر سازمان تجارت جهانی و الحاق ایران، تهران، قومس، ۱۳۸۶
۱۵. میرجلیلی، میر عباس ،صندوق بین المللی و تحولات آن ،میزان ، ۱۳۸۵
۱۶. بزرگی، وحید؛ درآمدی بر سازمان تجارت جهانی و الحاق ایران، تهران، قومس، ۱۳۸۶
۱۷. موسی زاده، رضا؛ سازمان های بین المللی، تهران، میزان، ۱۳۸۸، چاپ دهم
۱۸. آذری، تینا، سازمان تجارت جهانی ، قونوس ،چاپ اول ، ۱۳۸۷
۱۹. اسکینی، ربیعا، شرکت های تجاری، انتشارات میزان ، ۱۳۸۷
۲۰. کیت، کلی اس. پیس؛ سازمان های بین المللی، حسین شریفی طرازکوهی، تهران، میزان، ۱۳۸۴ چاپ اول
۲۱. سنگینیان، فخرآبادی، نهادهای بین المللی پولی ، تهران ، میزان ۱۳۸۵
۲۲. عبده تبریزی، سازمان های بین المللی ، میزان تهران ، ۱۳۸۸

(ب) منابع لاتین

۱. World Investment Report ، ۲۰۲۱ CHAPTER ۱، Global Investment Trends
۲. Sornarajah, M., *The International Law on Foreign Investment*, ۲nd ed, Cambridge University Press, Cambridge, ۲۰۱۸, p. ۷.
۳. De Vita, Glauco and Kevin Lawler, "Foreign Direct Investment and its Determinants: A Look to the Past, A View to the Future" in H.S. Kehal (ed), *Foreign Investment in Development Countries*, Palgrave Macmillan Ltd, ۲۰۲۲, p. ۱۴.
۴. Urata, Shujiro and John Sasuya, *An Analysis of the Restrictions on Foreign Direct Investment in Free Trade Agreements*, RIETI Discussion Paper Series ۲۰۱۷-E-۱۸, Waseda University, March ۲۰۱۷, p. ۱-۲
۵. Muchlinski, Peter T., *Multinational Enterprises and the Law*, ۲nd ed, Oxford University Press, Oxford, ۲۰۰۷, p. ۱۷۹-۱۸۰.

گانت اینا و ایمیل رسمی همایش جهت ارسال مقاله

Ghanonyar@YAHQ.COM ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

دانشگاه رازی - سالن همایش دانشکده علوم اجتماعی

۱۴۰۳/۱۲/۰۸

جهت همکاری در برگزاری همایش با دبیر اجرایی تماس بگیرید:

خانم دکتر شهلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

